

5. Іваницька Н. Л. Теоретичний синтаксис української мови : навч. посіб. / Н. Л. Іваницька. – Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. – 103 с.
6. Сковородников А. П. О функциях парцелляции в современном русском литературном языке / А.П. Сковородников // Русский язык в школе. – 1980. – № 5. – С. 86-91.
7. Солганик Г. Л. О языке и стиле газеты / Г. Л. Солганик // Язык средств массовой информации : учеб. пособ. для вузов / под ред. М. Н. Володиной. – М. : Академич. проект; Альма Матер, 2008. – С. 471-478.

Лучкина Л. Стилистическое использование синтаксических единиц в современной украинской прессе.

В статье раскрыты особенности употребления синтаксических единиц в современной украинской прессе, использование оппозиционных функционально-стилистических приемов с целью усиления экспрессивности и оценочности газетных текстов.

Ключевые слова: синтаксис современного газетного языка, экспрессивный синтаксис.

Luchkina L. Stylistic Usage of Syntax Units in the Modern Ukrainian Printed Media.

The article focuses on the peculiarities of the usage of syntactic units in modern Ukrainian printed media. It is analysed the usage of composition functionally-stylistic receptions with the aim of strengthening the expressivity and evaluative features of newspaper texts.

Key words: syntax of modern Ukrainian newspaper, expressive syntax.

*Лариса Мелешкевич
(Київ)*

УДК 811.111'367'37

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ СИТУАЦІЇ НАГОРОДЖЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОМУ ТЕКСТІ

У статті розглядаються особливості представлення ситуації нагородження Нобелівською премією в англomовних енциклопедичних текстах біографічної тематики. Проаналізовано співвідношення семантичних та поверхневих структур речення, а також мовні засоби вираження предикатів, що описують ситуацію нагородження.

Ключові слова: ситуація, нагородження, предикат, семантична структура речення, поверхнева структура речення, англomовний біографічний текст, енциклопедична стаття.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується поглибленням досліджень, присвячених взаємодії семантики та синтаксису. Праці Н.Д. Арутюнової, Р.Ван Валіна, І.Р. Вихованця, В.Г. Гака, А. Мустайоки, І. П. Сусова, У. Чейфа засвідчують інтерес мовознавців до змістового аспекту речення. Речення є результатом осмислення об'єктивної дійсності, його значення виявляється не в сукупності значень окремих складників, а насамперед в аналізі зв'язків, які існують між його компонентами. Семантика речення відображається його семантичною структурою, центральним компонентом якої є предикат [3, с. 153]. Саме предикат визначає кількісний та якісний склад актантів, що заповнюють його валентнісні позиції [2, с. 13].

Актуальність дослідження визначається пріоритетною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на залучення новітніх підходів і методів дослідження семантичної структури речення, зокрема її організаційного центра – предиката.

Об'єктом нашої лінгвістичної розвідки є ситуація нагородження у біографічних текстах англomовних енциклопедій. **Предметом** дослідження є предикати, які передають в аналізованих текстах значення відзнаки суб'єкта біографії Нобелівською премією за найважливіші дослідження, відкриття в науці, успіхи в літературі, миротворчій діяльності

тощо. Мовознавчий iнтерес до аналізу ситуацiї нагородження викликаний насамперед важливистю подiї, яка є результатом визнання суспiльством дiяльностi, спрямованої на благо людства.

Наукова новизна лiнгвiстичної розвiдки полягає у виявленнi особливостей представлення ситуацiї нагородження у бiографiчних текстах електронного видання одної з найпопулярнiших англomовних енциклопедiй – "Encyclopædia Britannica". Для аналізу було видiбрано **100 фрагментiв** бiографiчних текстiв, якi мiстять iнформацiю про вiдзнаку суб'єктiв бiографiї Нобелiвською премiєю.

Для бiографiчних текстiв характерним є представлення ситуацiї нагородження предикатом Соцiальної дiї, який у поверхневiй структурi речення репрезентується дiєсловом *to award*. Якщо валентнiсть предиката заповнює об'єкт, що позначає вiдзнаку у галузi точних, природничих або медичних наук як результат визнання суспiльством значення певного дослiдження, вiдкриття в науцi (Nobel Prize for Chemistry, Nobel Prize for Physics, Nobel Prize in Physiology or Medicine, Nobel Prize for Economics), то мiж семантичними структурами встановлюється причиново-наслiдковий зв'язок, який у поверхневiй структурi речення репрезентований прийменниковою фразою з сполучником *for* та iменником, утвореним у результатi номiнальзацiї дiєслова (*nomina actionis*) або герундiєм: *Aaron Klug*, <...> *British chemist who was awarded the 1982 Nobel Prize for Chemistry for his investigations of the three-dimensional structure of viruses* <...> (*Aaron Klug*) (→*A. Klug was awarded the Nobel Prize because he investigated the three-dimensional structure of viruses*); *David Wineland*, <...> *American physicist who was awarded the 2012 Nobel Prize for Physics for devising methods to study the quantum mechanical behaviour of individual ions* (*David Wineland*) (→*D. Wineland was awarded the Nobel Prize because he devised methods to study the quantum mechanical behaviour of individual ions*).

Предикат Соцiальної дiї, репрезентований у поверхневiй структурi речення дiєсловом *to award*, вiдкриває валентнi позицiї для трьох актантiв: Агенса, Реципiєнта та Об'єкта, проте, як правило, не всi цi валентнi позицiї заповнюються у поверхневiй структурi речення, причому Агенс рiдко експлiкується, оскiльки у центрi уваги читача перебуває особа, яка є названою у заголовку бiографiчної статтi i яка отримує нагороду: *He was awarded the prize in 1958 for his determination of the structure of the insulin molecule* (*Frederick Sanger*). У наведеному прикладi Реципiєнт репрезентований особовим займенником *he*, Об'єкт – абстрактним iменником *prize*, а iнформацiя про Агенса не надається тому, що вона є загальновiдомою: Нобелiвська премiя присуджується Нобелiвським комiтетом.

При повiдомленнi про вiдзнаку за лiтературнi або миротворчi успiхи (*the Nobel Prize for Peace, Nobel Prize in Literature*), як правило, зазначається лише факт нагородження, а отже, не встановлюється причиново-наслiдковий зв'язок, що видається цiлком логiчним, оскiльки номiнацiї у цих галузях є переважно результатом визнання важливостi всього того, що досяг суб'єкт бiографiї у сферi професiйної або соцiальної дiяльностi: *He received the Nobel Prize for Peace in 1983* (*Lech Wałęsa*).

Для анальзованих фрагментiв бiографiчних текстiв характерним є вживання дiєслова *to win*. Особа, нагороджена Нобелiвською премiєю, постає не пасивним реципiєнтом, а творчою, активною особистiстю, що свiдомо спрямовує свої зусилля на досягнення у професiйнiй сферi: *Gerard Debreu* <...> *French-born American economist, who won the 1983 Nobel Prize in Economics for his fundamental contribution to the theory of general equilibrium* (*Gerard Debreu*) (*to win: to succeed in getting something that you want because of hard work or ability* [MED, с. 1709]).

Соцiальна активнiсть суб'єкта бiографiї та значущiсть його здобуткiв пiдкреслюється вживанням лексики – iменникiв, прикметникiв та дiєслiв iз оцiнною семою: *revolutionized scientists' understanding, groundbreaking discoveries* (*R.J. Lefkowitz*), *important contribution* (*Niels Bohr*), *key discoveries* (*S. Chandrasekhar*), *profound advances* (*B.K. Kobilka*) тощо.

Для опису ситуацiї нагородження у досліджуваних текстах вживається дiєслово *to receive*. Словникова дефiнiцiя визначає це дiєслово так: *to get or accept sth that is sent or given to you* [OALD, с. 1260] (пiдкреслюється пасивнiсть реципiєнта). На користь цiєї тези свiдчить i приклад, що мiстить словникова стаття: *She received a camera as a twenty-fifth birthday present* [MED, с. 1238]. Проте в енциклопедичному тексті наголошується, що нагороджена Нобелiвською премiєю особа отримує цю вiдзнаку за свою дiяльнiсть у професiйнiй сферi. Отже, соцiальний акт визнання її успiхiв є результатом її досягнень: *Bruce Merrifield, <...> American biochemist and educator, who in 1984 received the Nobel Prize for Chemistry for his development of a simple and ingenious method for synthesizing chains of amino acids* (Bruce Merrifield).

Увагу лiнгвiста привертає порядок подання iнформацiї на початку бiографiчного тексту. Якщо суб'єкт бiографiї є Нобелiвським лауреатом, то про це характерно повiдомляється пiсля заголовних слiв. Якщо його здобутки суттєвим чином вплинули на розвиток суспiльства i їх значущiсть є дуже вагомою, то укладач енциклопедичної статтi надає iнформацiю про вiдзнаку пiсля вступного речення, яке слугує метi iдентифiкацiї особи, названої у заголовку, i мiстить найважлившi вiдомостi щодо суб'єкта бiографiї. Так, наприклад, на початку тексту про британського бiолога Джона Гердона повiдомляється про його вiдкриття можливостi перепрограмувати ядра клiтин таким чином, що вони отримують здатнiсть ставати клiтинами будь-якого типу. Укладач статтi наголошує на тому, що результати його експериментiв створили пiдґрунтя для нових досліджень у галузi клонування та ствольних клiтин. Далi в тексті повiдомляється про нагородження Дж. Гердона Нобелiвською премiєю з медицини за 2012 рiк як визнання цiнностi його здобуткiв: *Sir John Bertrand Gurdon, <...> British developmental biologist who was the first to demonstrate that egg cells are able to reprogram differentiated (mature) cell nuclei, reverting them to a pluripotent state, in which they regain the capacity to become any type of cell. Gurdon's work ultimately came to form the foundation for major advances in cloning and stem cell research <...>. For his discoveries, Gurdon was awarded the 2012 Nobel Prize in Physiology or Medicine <...>* (Sir John Bertrand Gurdon).

Семантична структура дiєслiв може мати складну компонентну органiзацiю i включати ряд семантичних ознак, якi виражають спосiб протiкання дiї, обставини її здiйснення, модальнi та експресивнi нашарування, фiзичнi або iншi ознаки суб'єкта (об'єкта) дiї, мотив або мету дiї, її iнтенсивнiсть тощо [1, с. 231]. Так, у бiографiчних текстах предикат, що описує ситуацiю нагородження Нобелiвською премiєю, репрезентується дiєсловом *to earn*, значення якого мiстить вказiвку на попередню ситуацiю (сему ретроспекцiї): *to get sth that you deserve, usually because of sth good you have done or because of the good qualities you have* [OALD, с. 481]. Крім того, наголошується на зусиллях особи, названої у заголовку, досягнути успiху у професiйнiй сферi: *to get something as a result of your efforts or your behaviour* [MED, с. 465]: *His work earned him the Nobel Prize for Economics in 1981* (James Tobin).

Для опису ситуацiї вiдзнаки суб'єкта бiографiї укладачi енциклопедичних статей вживають також дiєслово *to bring*: *His work as secretary-general of Peace and Justice <...> brought him the Nobel Prize for Peace in 1980* (Adolfo Pérez Esquivel). Значення цього дiєслова вказує на iснування каузативного зв'язку мiж дiяльнiстю особи та визнанням її досягнень: *to be the cause of a state, situation, or feeling* [MED, с. 178]. Каузатор, що викликає до iснування новий стан справ, типово репрезентований у поверхневiй структури речення iменником, утвореним у результатi номiнальзацiї дiєслова, як у наведеному вище прикладi – *work*.

Отримання Нобелiвської премiї – найпрестижнiшої вiдзнаки для наукових досягнень – часто є результатом сумiсних зусиль декiлькох дослідникiв. Значення кванторних характеристик осiб, що були нагородженi, передає семантика дiєслова *to share*: *to have or use sth at the same time as sb else* [OALD, с. 1396]. Наприклад: *Baruj Benacerraf, <...> Venezuelan-born American pathologist and immunologist who shared (with George Snell and Jean Dausset) the 1980 Nobel Prize for Physiology or Medicine for his discovery of genes that regulate immune responses* (Baruj Benacerraf).

У поверхневiй структурi речення кванторнi характеристики учасникiв стану справ отримують своє вираження також за допомогою прийменникiв *with*, *along with*, деривацiйного префiкса *co-* (*cowinner*, *corecipient*, *codiscovery*), прикметника *joint*, як у прикладi: *Hendrik Antoon Lorentz*, <...> *Dutch physicist and joint winner (with Pieter Zeeman) of the Nobel Prize for Physics in 1902 for his theory of electromagnetic radiation* (Hendrik Antoon Lorentz).

Информация, яку мiстить енциклопедична стаття, слугує для формування енциклопедичного знання, тому автор тексту ретельно добирає лексику для точного вiдтворення подiй, що ним описуються. Так, наприклад, якщо науковцi проводять свої незалежнi дослiдження, але приходять до однакових висновкiв або здiйснюють однакове наукове вiдкриття, не спiвпрацюючи, то це зазначається у тексті вживанням прикметника *independent*: *Fukui Kenichi*, <...> *Japanese chemist, corecipient with Roald Hoffmann of the Nobel Prize for Chemistry in 1981 for their independent investigations of the mechanisms of chemical reactions* (Fukui Kenichi); *Gilman and Rodbell shared the 1994 Nobel Prize for Physiology or Medicine for their independent discovery of G proteins* (Robert J. Lefkowitz).

Значущiсть внеску, зробленого дослiдниками для розвитку науки, пiдкреслюється у бiографiчних текстах не лише лексичними, а й синтаксичними засобами. Так, наприклад, у статтi про французького фiзика польського походження Марi Кюри автор використовує лексичнi повтори та паралельнi синтаксичнi конструкцiї: *Marie Curie*, <...> *Polish-born French physicist, famous for her work on radioactivity and twice a winner of the Nobel Prize. With Henri Becquerel and her husband, Pierre Curie, she was awarded the 1903 Nobel Prize for Physics. She was the sole winner of the 1911 Nobel Prize for Chemistry. She was the first woman to win a Nobel Prize, and she is the only woman to win the award in two different fields* (Marie Curie).

Результати дослiдження дали нам змогу дiйти таких висновкiв:

(1) У бiографiчних енциклопедичних текстах представлення ситуацiї нагородження Нобелiвською премiєю засвiдчує насамперед значущiсть подiї для розвитку суспiльства, що пiдкреслюється ретельним добором предикатiв, а також засобiв їхньої мовної репрезентацiї. (2) Суб'єкт бiографiї характеризується як активна у професiйнiй дiяльностi особа, що виявляється у встановленнi причиново-наслiдкових зв'язкiв мiж станами справ, якi описують досягнення та представляють ситуацiю нагородження. Кванторнi характеристики осiб, що були вiдзначенi Нобелiвською премiєю, є важливою для бiографiчних текстiв інформацiєю, а тому обов'язково зазначаються у тексті енциклопедичної статтi. (3) Семантичнi валентностi предиката не повнiстю реалiзуються у поверхневiй структурi речення. (4) Уживання абстрактних iменникiв для представлення ситуацiї нагородження демонструє загальну тенденцiю бiографiчних текстiв енциклопедичних статей до однолексемної репрезентацiї стану справ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения / Н.Д. Арутюнова // Аспекты семантических исследований / отв. ред. Н. Д. Арутюнова, А.А. Уфимцев. – М. : Наука, 1980. – С. 156–249.
2. Мелешкевич Л. М. Предикати iдентифiкацiї i характеристизацiї в англomовних текстах енциклопедичних статей: семантичнi i функцiонально-граматичнi особливостi.: дис. ... канд. фiлол. наук : 10.02.04 / Мелешкевич Лариса Миколаївна. – К., 2011. – 243 с.
3. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / А. Мустайоки. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 512 с. – (Studia philologica).
4. Encyclopædia Britannica [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britannica.com>.
5. MED: Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. – Malaysia : Macmillan, 2007. – 1748 p.
6. OALD: Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 1900 p.

Мелешкевич Л. Особенности представления ситуации награждения в англоязычном энциклопедическом тексте.

В статье рассматриваются особенности представления ситуации награждения Нобелевской премией в англоязычных энциклопедических текстах биографической тематики. Проанализировано соотношение семантических и поверхностных структур предложения, а также речевые средства выражения предикатов, которые описывают ситуацию награждения.

Ключевые слова: ситуация, награда, предикат, семантическая структура предложения, поверхностная структура предложения, англоязычный биографический текст, энциклопедическая статья.

Meleshkevych L. The Situation of Awarding in the English Encyclopedic Text.

The article presents the situation of awarding the Nobel Prize in the English encyclopedic biographical texts. It is analyzed the correlation of semantic and formal structures of sentences and linguistic means of expressing predicates describing the situation Award

Key words: situation, award, predicate, semantic structure of a sentence, formal structure of a sentence, English biographical text, encyclopedia entry.

Інна Петренко
(Вінниця)

УДК 811.111'22

КОРЕЛЯЦІЯ ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО ПЛАНІВ ВИРАЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті розглянуто основні особливості формування та співвідношення вербального та невербального планів вираження в межах єдиного комунікативного цілого – медіадискурсу та визначено роль невербальних текстових елементів у формуванні прагматичного потенціалу сучасних англomовних медіатекстів.

Ключові слова: план вираження, вербальні компоненти, невербальні компоненти, прагматичний потенціал, медіадискурс, медіатекст.

Невпинний розвиток існуючих та поява нових (мультимедійних) засобів масової комунікації, а також спричинене ними стрімке зростання значення візуальної та інших типів інформації в сучасній комунікації не могли не привернути увагу представників різних лінгвістичних шкіл. Не лишились осторонь і дослідники, які досліджують лінгвістику тексту, а саме: закономірності текстотворення, роль невербальних текстових елементів у здійсненні прагматичного впливу на адресата, питання повнішого отримання інформації з тексту тощо [1, с. 5]. Увага дослідників до візуальних компонентів пояснюється, ще й тим, що лінгвістичний аналіз семіотично-обтяжених текстів (інші терміни – «синкретичні» або «гетерогенні тексти»), тобто текстів, характерною особливістю яких є наявність вербальних та невербальних складових, зумовлюється також функціональними характеристиками його невербальних компонентів, які беруть не менш активну участь у вираженні плану змісту, ніж його вербальні компоненти.

Отже, беззаперечним є той факт, що дослідження текстів ЗМІ є повноцінним лише за умови комплексного дослідження особливостей співфункціонування вербальних та невербальних текстових елементів які утворюють «єдине візуальне, структурне, змістове та функціональне ціле і здійснюють комплексний прагматичний вплив на адресата» [2, с. 73]. Це дає змогу визначити полікодовість, тобто «поєднання в межах одного комунікативного цілого різних семіотичних кодів» [5] як характерну ознаку сучасного медіадискурсу (МД), що зумовлює **актуальність** дослідження кореляції вербального та невербального планів вираження у сучасному англomовному МД.